

Zakaj na unem kraju Drave svete Marjete dan osem dni prej praznujejo, in svetlega Jurja dan eden dan pozneje, ko na tem kraju?

O tem pripoveduje ljudstvo dva smišna vzroka. Sveta Marjeta, pravijo ljudi, je tudi u te kraje prišla, ko je še po svetu hodila. Ko pa do mosta pride, jej mostnik, terdoserčen mož, ni pustil bez mostnine čez iti. Marjeta je bila taj primorana, vbogaime prositi. Osem dni je preteklo, preden da je mostnino naprosila. Sveti Juri pa, ki je po tem kraju Drave prišel, tudi ni imel, da bi mostnino plačati mogel. Tudi on je toraj šel prosit, alj že prvi dan je tu toliko naprosil, da je mostnino plačati mogel: Tak o b o r n i s o l j u d j u n k r a j u D r a v e. —

Drugi pa pravijo, da si sv. Marjeta in sv. Juri mostnine nista naprosila, temoč si jo s roko prisluzhila. Sv. Marjeta je osem dni delala prej da je mostnino prisluzhila. Sv. Juri je pa le eden dan delal, in že si je mostnino prisluzhil: t a k o ž e n s t v o t e ž a j p r i d e l a , k a k o r m o ž t v o. — (Iz Celovske Slavije.)

Slovenski običaji.

(Dalje.)

Šibe niso, nič drugega kakor četverovglati iverji iz bukovega lěsa dva palca dolge i dva široke, na srědi imajo jamico. Taka šiba se natekne na palico, i se položi v krěs, da se lěpo užge. Ne daleko od krěsu je jedna deska tako na kviško nastavljena kakor ako bi dolgej klopi dvě nogi izvzel. — Kadar je šiba na palici nateknjena že vsa goreča, jo vzeme jeden iz ognja i gre od krěsa k onej deski neprestano s palico okrog mahajoč, da od šibe na vse strani jiskrě letajo, i glásno klicajoč, komu na čast ali na zdravje bode šibo vergel i vdari s palico po deski na kviško, da goreča šiba raz palico odleti i visoko po zraku leteč lěp goreč lok napravi. Višje ko šiba leti, lěpše je. I tako mečljejo šibe jeden za drugim. Perva šiba se verže vsigdar na čast svetnika domače cerkve ali na čast svetoga Janeza Kerstnika. Na Višarjih se verže perva šiba: „Na čast device Marije!“ Ostale šibe se mečljejo

mladenčemu na zdravje; obično se pridodá fantu družica in tedaj se reče, postavim: Šiba, šiba, lota šiba pojde na zdravje Hribarjevemu Mihalu in Županovej Miciki! Někada se tudi kaj směšnega pristavi — vendar nigdar nič nespodobnega. — Družico někomu pridružiti je pri Slavenih navada tudi v drugih priložnostih. V Horvatskoj takodjer radi družico imenujejo, kadar někomu nazdravljajo. — Krěs něte tudi na ponněmčenej strani Koroške; u Labudскеj dolini i v gornjej Štajerskej te navade ni več, temuč tam, posebno po Murskej dolini izmed Judenburga do Horvat-sela (Kraubath) se něte Freudenfeuer, pa le ob dvěh zjutra na velikonoč. V Ljublani pojo na krěs zvečera po městu děvojke različne pěsni i darujejo poslušavcem svojim kitice (pušelce) vertnarskih cvětlie i dobijo zato někak darek v penezih. —

Pri Zili pravijo, da se mora pri krěsu dobro herbet sogreti, ker to skernino prežene; od krěsa mora glavno (gonju, Brand) seboj něsti i v kapusišče utekniti, ker to gosence prežene — to obadvoje ni prazna věra, temuč resnica. Za skerninu je toplo zagreti ali spotiti se, vćro dobro i znano je da se gosence s pepelom iz kapusišča preženě; važno je, da Slovenci to od tako davnih, starodavnih časov že vćjo. — Na Krasu med Gorico i Terstom ljudi tudi črez kres skačljejo — ker je to zdravo.

Zvečer na krěs děvojke někada tudi olovo (svinec) spuščajo i ga v vodo vlivajo, ali ako ravno olova nimajo, vlijo jajce, i iz podobe, ki se naredi, zgdajajo ali se bodo skoro vdale ali ne. Vender bi se močno goljufal, kdor bi mislil, da so Slovenci i Slovenke praznověrní. Zato so preveč pametni, te šege oversuějujo bolj za kratek čas, kakor iz praznověre. Med děvojkami je mnogo dobre volje i směha, ako se kterej vlije olovo v podobi někega perstana, ali někе hiše i tako dalje. — Kadar Slovenka, postavim, najde na polju vrazēja to je keberca, črez i črez rudečęga s čěrnimi pikami, kteri ima podobo kakor pol graha i ga imenujejo po němsko: (Sprienzel) ga pusti po perstu lesti i govori mu: Vrazej vrazi, kan se bon vdava. Fantiči mu govore: Vrazej vrazi, kan se bon ženu. Onda paze, na ktero strano kebrič odleti. — Samo na urak v Koroškej blizo povsod vćrujejo.

Urak (incantatio) se dobí, ako někdo človeka ali živino preveč radovědno pogleda, posebno ako se zraven še začudi. Ako je někomu urak, ga na nagloma začne glava boleti, živina zboli i se na čělem životu třese. Da se urak ně prime, prave, da je dobro imeti peterčovje (babičovje) pri sebi, ali si mora privezati někam na oblačilo lěpo rudečo žogico (verpco), da ljudi bolje gledajo na žoge, kakor na človeka. Zato se žrebetom priveže rudeča verpca okolo vrata, i konjem na glavo, kadar se jezdi vadat ali dirja na poroko, i zato imajo

vozniki kos rudečega sukna konjem na ham (kumet) obešen, da namreč urak ne dobe. — Ako nekdo pretverdao živino pogleda i se začudi, postavim: Oj to imate pa že prav lépo tele! zravenstoječi gospodar berzo na tihoma pristavi: Nič ne bodi urak ali ne bodi mu urak i pljuni trikrat na živinče, da bi se ga urak ne prijel. Ako pa misle, da živina urak že ima, onda jo s hlačami od glave po herbtu nekoliko krat dergnejo, ali storijo jej po herbtu živ knof (uzel), ali pak urake odštviljajo takole: Devet je urakov, ni jih devet, jih je le osem, ni jih osem, jih je le sedem, ni jih sedem in tako nazad. Toliko bodi ovdě, kakor mēmó — gredé, od uraka rečeno.

Dozdeva se, da se je krěsovalo k časti solnca, ker tudi druge navade slovenske na to kažejo, postavim: Sěme od bčlega paprata se more dobiti samo pred sončnim izhodom, četveroperesna detela se mora potergati tudi pred sončnim izhodom; kadar si Slovenci v društvu napivljaju, gre to po soncu; kadar so se snubači za nevěsto pogodili, jo ženin srěd jispe trikrat zasuče po soncu; k svatbi v adat gre pri Zili ženin s svatom vsigdar najpred ono žlahto, koja je proti sončnemu izhodu; kadar pride ženin pred poroko na nevěstnin dom i mu nevěsto pripeljejo, jo uzeme pod pazuhu i ide š njo vpričo svatov trikrat okrog u jispi po soncu. Znajo pri Zili take še něko molitvico, u kojoj se sonce spoměrja, namreč: Jes se obernan pruti svetami sonci, pruti božjami zhodi, pruti Ježišavami grobi . . . U pēsni, ktero jaz imenujem: „dvanajst osobitostih,“ i ktera je u Goričah pri Zili znana, se takodjer rěče: Dvje sta dvje živi gvavici, sončice in vunica . . .

Dvanajst osobitostih.

Marija je barava Ježiša,
Koj je jeno naj bulšega?
Ježiš je reku Mariji:

12. Dvanajst jogrov Ježišavah, Ki so po svjete hodili, Ki so gnado zadobili.	8. Osen je veselje Marije Naše prelube matare.
11. Jednejst so svele zvate meše, Ki se bero po ves-olnan svjete.	7. Seden je seden žavostov Lube device Marije.
10. Desat je božjah zapuvadov, Ki je sam Bug jih dav.	6. Šest je šest verčov vode K je Ježiš v vino sprebernu je, Per Kani-galilejskej voscejti Je svojin jogran piti dav.
9. Devat je korov anjalov Vsmilenega Ježiša.	5. Pet je ranic Ježišavah, Ki so mu jih Judi dali, Ki niso Boga poznali.

4. Štirja so evangelisti,
So naši pomočniki.

3. Trija so patriarši,
Žitnega pola varši.

2. Dvje sta dvje živi gvavici
Sončice in vunica.

1. Sam jeden je Bug na nebi
K je biv rojan od Marije,
Ves-olan svjet kraluje
V nebesah gospoduje.

Ova pšsem ima dvanajst sostavko, od kojih se vsaki počne s prvimi trěmi redkami, u prvem sostavku se rěče: Koj je jeno naj bulšega, u drugom: Koj je dvě, u tretjem: tri i tako dalje. Po prvih treh redkah se preskoči u prvem sostavku berzo na čislo 1 Sam jeden je Bug na nebi-do konca pšsni. U drugem sostavku se preskoči po prvih trěh rědkah berzo na čislo 2, u tretjem na čislo 3 i. t. d. Dvanajstokrat ide pšsem ravno tako, kakor je tu napisana, samo, da se na męsto: jeno, rěče: Koj je dvanejst naj bulšega.

Ova pšsem se pogosto pri Zili samo isrěkuje to je: moli „proti hudemu vrěmenu“

Da je krěs se krěsoval k česti sonca, kaže tudi to, da je bila někada pri Zili u običaju stara, stara pšsem od sonca, jaz sem samo začetek zbarati mogel, glasi ovako le:

Zarja mi gore shaja,
Ljepa zarja mi gore gre,
Za zarjo mi gre sonce,
Oj rumeno sončice!

Le čakaj, čakaj sonce,
Ti rumeno sončice!
Jes ti man vliko povedati,
Pa še vliko već prašati.

Jes pa ne mō čakati,
Man masa vliko obsevatı,
Vse dolince in hriberce,
Tudej vse vboje sirotice.

So zjutra tovn vignani,
Tovn na merzvo roso,
.....

Al jes zgoda sijan,
Se dekle krjegajo,
Al jes pozdo shajan,
Mi pastirji jočajo.

.....
Le sjej le sjej ti sonce,
Oj rumeno sončice!
.....

U Štajerskoj blizo Celja je g. Stanko Vraz ovo pšsem ovako le slišal, kakor je natisnjena u Šafarikovem narodopisu na 169. strani:

Oj sijaj, sijaj sonce, oj sonce romeno!

Jaz nemrem ti sijati od velke žalosti.

Če rano jaz perhajam, se dekle kregajo;

Če pa rano zahajam, pastirci jočejo;

Če sijam na planine, vidim sirotice;

Če sijam na doline, pa vidim šterčeke.

Poněmčani Korošci imenujejo krěs: Sonnwend-Feuer.

U Rožju se pripoveduje, da se je krės nekoliko tednov poredoma obhajal. Dekleta so šle zmrakoma na koji bližnji hrib ali hum, so krěsovale, to je: krės nětile, so sprepevljale, vsaka svojemu fantu so si roke podale i u kolu okolo krěsa skakljaje rajale; fanti so nekada na drugem hribu spēvaje jim odgovarjali. Dėvojke krěsnice so pële pėšni krěsne, nekada takodjer k česti svetnikov, kteri se imenujejo krěsniki. Stare ženke še pomne, da se je tako krěsovalo, dotle so bile pa takodjer dobre lětine, i iz neba je padal plim ali plimb to je nęko sęme, kojega so plevice velikokrat dobivljale, kadar so plele.

Prav ljubko i nježno pėšnico od krěsovanja sem najšel u Pogorjah u Rožju:

Tri dėvice krěsnice.

Device tri kresųjejo,
Na sred vesi krjes njetijo:
Bog daj ti dro oj kraliĉ mvad!
Takų lepų sprepijavajo,
Da se je daleĉ šlišavo,
Daleĉ v deveto derųavo.
Kaj mvasi kraliĉ govori:
Al je to gvas žegnanah zvonov,
Bil je to gvas drobnah tic,
Bil je to gvas čistah devic?
Daj mi konjĉa frišnega,
Da šitro ta pojezdium ha
Da jaz sam šlišov bom,
Kaj je to kej za en hvas.
Sda pa kraliĉ perleti,
Tam device tri dobi.
Bara starejši dekelco;
Kaku kej ti pojaš?
Ona kraliĉu odhovori:
Jaz pojam, ko bi zvonu.
Bara srjednjo dekelco:
Kaku pa ti pojaš?
Ona kraliĉu odhovori:
Jaz pojam, ko bi cinglov.

Bara mvajši dekelco:
Kaku pa ti pojaš?
Ona kraliĉi odhovori:
Jaz le pojam, kakor znam.
Bara starejši dekelco:
Kaj tvoj oĉa devajo?
Ona kraliĉi odhovori:
Moj oĉa drujha ne devajo,
Ko rumeno pšenico mjerijo.
Bara srjednjo dekelco:
Kaj tvoj oĉa devajo?
Ona kraliĉi odhovori:
Moj oĉa drujha ne devajo
Ko bjele tolarje preštivljajo.
Bara mvajši dekelco;
Kaj tvoj oĉa devajo?
Ona kraliĉi odhovori:
Jaz nemam oĉe bil matare,
Sem le zapušĉana sirutica!
Kraliĉ vzeme jo sebo,
Daleĉ v deveto deųavo,
In kraliĉ ji še govori:
»To je tista štimica,
K se je v deveto deųavo šlišava!«

Stanko Vraz.

(Umerl u Zagrebu 24. maja 1851.)

26. maja zveĉer o 9. je bil u Zagrebu pokopan Stanko Vraz, sloveĉi ilirski pėšnik in spisovatelj, tajnik ilirske matice, in urednik ĉasopisa: „Kolo.“ Bil je rođen Slovenec na Štajerskem, obĉno ljublen in